

<http://www.socialpaedagogen.dk/da/Arkiv/2011/12-2011/Tvangsbehandling-Sporene-skraemmer.aspx>

Denne artikel er skrevet som et indlæg i debatten i bladet 'Socialpædagogen' om tvangsbehandling i de senere år. Skrevet af Ellen Johansen, centerleder for støttecenter vest i Slagelse kommune ca. 2014. ifølge s. 4 sidste afsnit: "Vi er lige nu i gang med et nybyggeri, der står færdigt i 2014"]

Tvangsbehandling

Sporene skræmmer

Ellen Johansen har været med hele vejen fra tvang til selvbestemmelse, og oplevelserne af selv at begå overgreb har sat sig. Derfor mener hun, at man skal være meget varsom med at genindføre muligheden for tvangsbehandling

Af Lone Marie Pedersen og Maria Rørbæk, redaktionen@sl.dk

Foto: Ricky John Molloy

Rundturen på det forsorgshistoriske museum er lidt ubehagelig for Ellen Johansen. Den fastspændte dukke minder om de mennesker, hun selv har været med til at fiksere med bæltter og remme om hænder og fødder. Den store medicinbakke vækker erindringen om alle de piller, hun selv har hældt op og tvunget i beboere.

– Tænk alle de overgreb, jeg har været med til at begå, siger hun og ryster på hovedet.

Fagbladet Socialpædagogen har sat Ellen Johansen stævne på Dansk Forsorgshistorisk Museum – Andersvænge i Slagelse. Her er de grumme sider af de udviklingshæmmedes historie udstillet. En historie, der ikke ligger længere tid tilbage end Ellen Johansens ungdom.

– I min elevtid var det almindeligt at bruge tvang. Det gjorde man bare. Uden at stille spørgsmål, fortæller hun.

Det er 45 år siden, at Ellen Johansen sad i moderens røde folkevogn – på vej til sin første dag som elev på det tidligere Andersvænge.

Her fik hun udleveret en uniform magen til de lyseblå kjoler med firkantede, hvide forklæder, der nu hænger som museumsgenstande. Da hun begyndte på den lukkede kvindeafdeling, fik hun også et stort nøglebundt, der altid skulle sidde fast i forklædet.

– Og det var selvfølgelig for, at klienterne, som det hed dengang, ikke skulle stjæle dem, fortæller hun.

Lagt over middag

I dag er Ellen Johansen ansat som centerleder for Støttecenter Vest i Slagelse Kommune, hvor hun har ansvaret for tre botilbud, fire bofællesskaber og administrationen af ledsageordningen. Gennem karrieren har hun i høj grad arbejdet for at sikre udviklingshæmmede borgere selvbestemmelse og magt i eget liv, men det var bestemt ikke sådan i begyndelsen.

– Der var en rød tråd, der allerede var lagt ud, og den skulle vi elever bare følge, fortæller hun.

Det betød for eksempel, at Ellen Johansen allerede begyndte at lægge beboerne i seng lidt efter frokost.

– Mange blev fikseret med bæltter eller en stofsele, der mindede om sådan en gammeldags barnesele. Det hed sig, at de var ‘besværlige’ og ellers løb ud af sengen om natten, og det tror da pokker, når de blev lagt over middag!

De bedst fungerende arbejdede, men der var stort set ingen beskæftigelse til de andre – og så måtte de jo selv finde på noget.

Slog til tallerkenen

Ellen husker tydeligt en af kvinderne, ‘Anna’, der var fastspændt til sengen det meste af dagen, fordi hun ‘ikke kunne gå frit omkring,’ som der blev sagt.

– Man måtte ikke gå alene ind til hende. Hun blev betragtet som farlig, men hendes øjne var fulde af liv. Når jeg kom for at made hende i sengen, havde hun et helt særligt glimt i øjnene, som om hun ville sige: ‘Jeg skal nok få den tallerken ud af dine hænder.’ Hun var ekspert, for hun havde brugt hele sit liv på at øve sig. For eksempel kunne hun gøre en særlig bevægelse med hovedet eller albuen, så suppe og det hele røg i hovedgærdet.

Og så grinede hun, som om hun tænkte: ‘Der fik jeg ram på dig.’ Så skulle hun jo i bad, og så skete der da noget, erindrer Ellen.

Når Anna en sjælden gang fik lov at komme ud af sengen, havde hun altid drejlstøj på. Det var en særlig dragt, som var snøret bagtil, så Anna ikke selv kunne tage dragten af.

– For selvfølgelig smed hun tøjet. Det var den eneste aktivitet, hun havde, vurderer Ellen.

Pluk fra Ellen Johansens CV

1966: Begyndte som elev på det tidligere Andersvænge

1970: Færdiguddannet omsorgsassistent

1970–1971: Pædagog på den lukkede kvindeafdeling L2 på det tidligere Andersvænge

1971–1981: Afdelingsleder på en stor afdeling på det tidligere Andersvænge

Herefter: Har blandt andet arbejdet som pædagogisk konsulent, forstander og centerleder for børn og unge med handicap.

Fra 2007: Centerleder i Støttecenter Vest i Slagelse Kommune, hvor der er cirka 130 medarbejdere

Medicin i store mængder

Anna var en af rigtig mange, der fik beroligende medicin, og på den store afdeling med 60-70 beboere, tog det Ellen to-tre timer at hælde medicin op. Under måltidet fik de den – hvad enten de ville eller ej.

– Nogle gange måtte vi kæmpe lidt med en lukket mund, men for det meste gik det nemt: Det lyder grimt at sige, men de var utroligt veldresserede. De vidste, at de skulle tage medicinen, fortæller Ellen.

Det var ikke kun medicinen, der af og til blev tvunget ned. Det samme skete med maden.

– Én medarbejder skulle måske made otte-ti beboere, og det skulle være hurtigt og effektivt. Om morgenen hældte vi franskbrødstykker over i en tallerken, og så øllebrød og havregrød oven på, så det gik hurtigere med at spise. Og det samme med kaffe og kage: Det blev bare blandet sammen. Og hvis nogle ikke ville spise, proppede vi det bare ind i munden på dem.

Effektiviteten var også i højsædet, når beboerne en gang om ugen skulle i bad: Så foregik det på samlebånd, så én medarbejder vaskede, én tørrede, én gav tøj på og én sagde godnat.

– Det var ikke engang noget med, at de fik tøjet af inde på badeværelset. De fik det af på stuen, og så rendte de splitter ragende nøgne ind på badet. Men de fik da en undertrøje på, når de kom op igen, fortæller Ellen.

Når hun tænker tilbage, er det med ubehag.

– Det burde jo ikke have været sådan, men dengang tænkte vi, at det var det eneste, der var at gøre.

Elektrochok

Ellen husker særligt én episode, som hun også dengang opfattede som forkert. Det var da hun skulle følge en indesluttet kvinde over på hospitalet, hvor hun skulle have elektrochok.

– Hun blev ikke på nogen måde spurgt. Der blev bare sat elektroder på hendes hoved, og så lå hun og spjattede med arme og ben. Det var meget ubehageligt at se på, og det værste var, at jeg slet ikke havde fornemmelsen af, at det hjalp.

I 1971, da Ellen kun var 23 år og nyuddannet, blev hun afdelingsleder og skridt for skridt begyndte hun at indføre forandringer, så der blev mindre tvang og mere selvbestemmelse. Maden blev ikke længere blandet sammen i en pærevælling.

– Jeg synes, at de skulle have lov til at smage en rødbede eller en kartoffel og noget ordentligt kød. Og få mulighed for at vælge og sige nej, hvis der var noget, de ikke kunne lide. Dét tror jeg, hang sammen med mit eget menneskesyn: Der er også noget mad, jeg ikke selv kan lide, og ingen skal tvinge mig til at spise det, fortæller Ellen.

Hun droppede også samlebandsbadene, ligesom beboerne ikke længere blev lagt i seng efter frokost.

Gående sad i kørestol

– Men jeg var oppe imod en gammel kultur, og selv om jeg var afdelingsleder, havde overlægen og de andre læger stadig meget mere at sige end mig.

Det kom tydeligt til udtryk, da Ellen spurgte, hvorfor den unge kvinde ‘Katrine’ sad bundet i en kørestol.

– Det er for at undgå, at hun hiver håret af de andre, lød svaret, og så viste det sig, at Katrine sagtens kunne gå. Men det var lægeordineret, at hun skulle sidde fastspændt i kørestolen, fordi det gav for store problemer, når hun gik frit omkring.

– Jeg tænkte: ‘Pokker tage mig. Hun skal ud af den kørestol. Det må være en socialpædagogisk opgave at sørge for, at hun ikke river håret af de andre’, fortæller Ellen, og så blev Katrine sluppet fri. Det gik okay i forhold til de andres hår, fordi Ellen også sørgede for at Katrine fik oplevelser, men da Katrine kom til skade ved et uheld, måtte en af reservelægerne tilkaldes.

– Og han blev vred, da han opdagede, at jeg havde taget hende ud af kørestolen uden at få tilladelse fra lægerne. ‘Jeg skal nok få dig fyret’, var det sidste han sagde, inden han gik.

Men fyret blev Ellen ikke. Måske fordi det stod klart, at der ikke var nogen grund til at binde Katrine til kørestolen. Og der var også mange andre, der begyndte at klare sig bedre, efterhånden som socialpædagogikken vandt indpas. Anna, der tidligere var fastspændt til sengen, begyndte også at gå frit omkring og lærte at spise helt selv.

– Det er slemt at tænke på al den tvang, som de blev udsat for. Tvang som viste sig at være helt unødvendig, siger Ellen.

Bekymret for tvangsbehandling

I dag oplever Ellen Johansen et fundamentalt anderledes syn på mennesker med udviklingshæmning. Der bliver taget nogle helt andre individuelle hensyn.

– Vi er lige nu i gang med et nybyggeri, der står færdigt i 2014, og så får samtlige voksne udviklingshæmmede borgere i Slagelse deres egen lejlighed med egen stue, eget soveværelse, egen indgang og eget badeværelse. Det er kronen på værket i mit faglige liv, fordi vi i den grad har arbejdet med at give beboerne selv- og medbestemmelse. Vi har blandt andet interviewet beboerne om, hvad de lægger vægt på ved en bolig, og det er eksempelvis derfor, at alle får eget køleskab, fortæller Ellen Johansen.

Som centerleder er det Ellens målsætning, at alt skal løses uden tvang.

– Men jeg kan ikke sige, at alt kan løses uden tvang. Hvis en beboer for eksempel er ved at løbe ud foran en bil, ja, så skal mine medarbejdere selvfølgelig holde beboeren fast. Og den fastholdelse er også lovlig, siger hun.

Når det gælder lægebehandling er Ellen derimod meget bekymret for at genindføre muligheden for tvangsbehandling i ganske særlige tilfælde, sådan som det fra flere sider blev foreslået i sidste nummer af Socialpædagogen.

– Jeg kan godt se dilemmaet, hvis det er helt umuligt at motivere en beboer til at tage sin medicin, og han bliver alvorligt syg uden medicinen – men jeg vil være meget, meget bekymret for, at det går for vidt. Hvis lovgivningen skal ændres, skal det meget konkret beskrives, at man kun må behandle med tvang, når patienten ellers er til skade for sig selv eller andre. Jeg kan ikke lade være med at tænke på alle de mennesker, der blev tvangssteriliseret og udsat for elektrochok mod deres vilje. Så jeg vil være meget bange for, at det tager overhånd.